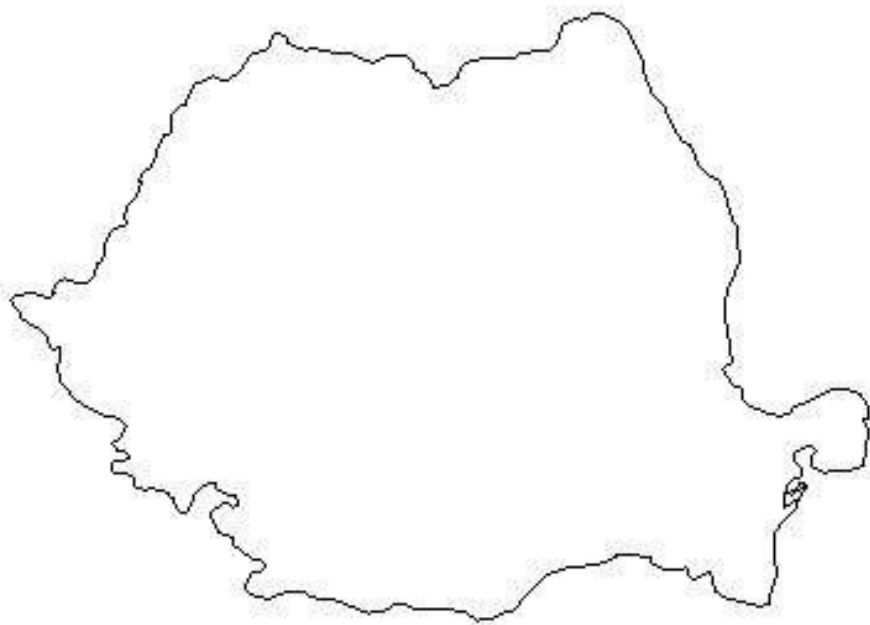

ROMANIAN ELÄKEJÄRJESTELMÄ

Romanian eläkejärjestelmä

Tammikuu 2011

Lisätietoja:

Elina Kirjalainen

puh. 010 751 2160

e-mail: elina.kirjalainen@etk.fi

kv-tiimi: Mika Vidlund, Hannu Ramberg, Antti Mielonen, Elina Kirjalainen

---

Eläketurvakeskus

00065 ELÄKETURVAKESKUS

Puhelin 010 7511 • Faksi (09) 148 1172

Pensionsmyndigheten

00065 PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

Tfn 010 7511 • Fax (09) 148 1172

Finnish Centre for Pensions

FI-00065 Eläketurvakeskus, Finland

Tel. +358 10 7511, Fax +358 9 148 1172

SISÄLTÖ

1 Yleistä	5
2 Hallinto	5
3 Rahoitus	6
4 Työeläketurva	7
4.1. Vakuutukseen kuuluminen	7
4.2. Vanhuuseläke	7
4.2.1. Ansaintaeläke	7
4.2.2. Rahastoeläke	8
4.3. Työkyvyttömyyseläke	9
4.4. Perhe-eläke	10
6 Indeksiturva	11
7 Verotus	11
8 Lisäeläketurva	11
Lähteet	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.

Romanian eläkejärjestelmä lyhyesti

Lakisääteiset eläkejärjestelmät	
Kattavuus	Yleiseen eläkejärjestelmään kuuluu valtaosa palkansaajista ja yrittäjistä. Maanviljelijät voivat liittyä järjestelmään vapaaehtoisesti. Lisäksi joillakin ammattiryhmillä on omia eläkejärjestelmiä. Rahastoeläkejärjestelmä on pakollinen vuodesta 1959 alkaen syntyneille.
Eläkeikä	Naisten eläkeikä on vuonna 2011 59 v - 59 v 2kk ja miesten 64 v - 64 v 2 kk. Eläkeikä nousee asteittain v. 2030 mennessä miehillä 65 vuoteen ja naisilla 63 vuoteen.
Rahoitus	Sekä työnantaja että työntekijä osallistuvat eläkkeiden rahoitukseen. Työnantajan maksu vaihtelee työn raskauden mukaan, normaali maksu on 20,8 %. Työntekijän maksu on 10,5 %. Rahastoeläkkeen rahoittamiseksi työntekijän maksusta ohjataan 2,5 prosenttiyksikköä yksilölliselle tilille.
Vanhuuseläkkeen määräytyminen	Eläke määräytyy koko työuran aikana karttuneiden keskimääräisten eläkepisteiden perusteella. Eläkepisteet lasketaan vuosittain jakamalla vakuutetun keskimääräinen kuukausipalkka kansallisella keskipalkalla.
Hallinto	Sosiaalivakuutusjärjestelmää valvoo työ-, perhe- ja sosiaaliturvaministeriö (Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale). Lakisäateisen eläkejärjestelmän hallinnosta vastaa sosiaalivakuutuslaitos, Casa Nationala de Pensii și Alte Drepturi de Asigurari Sociale (CNPAS). Rahastoeläkkeitä ja lisäeläkkeitä hallinnoi ja valvoo Comisia de Supraveghere a Sistemului de Pensii Private (CSSPP).

1 Yleistä

Romanian nykyisestä lakisääteisestä eläkejärjestelmästä säädetään vuodelta 2000 peräisin olevassa laissa, joka tuli voimaan vuonna 2001. Eläkkeiden lisäksi laissa säädetään myös muista sosiaalivakuutusetuksista, joita ovat mm. työttömyys- ja sairausvakuutusetudet ja perhe-etuudet. Lakisääteinen eläketurva on työskentelyyn perustuvaa eikä vähimmäiseläkkeitä ole. Niille, joilla ei ole oikeutta työeläkkeeseen, voidaan maksaa viimesijaisena toimeentulona paikallishallinnon vastuulla olevaa sosiaaliavustusta.

Osa lakisääteisestä eläkemaksusta ohjataan vuodesta 2008 alkaen nuorimmille työntekijöille pakolliseen rahastoeläkkeeseen. Lakisääteistä eläketurvaa on vuodesta 2007 alkaen voinut täydentää vapaaehtoisilla lisäeläkkeillä.

Yleinen eläkejärjestelmä kattaa suurimman osan palkansaajista ja yrittäjistä. Maanviljelijät eivät kuulu pakollisesti yleiseen eläkejärjestelmään, mutta voivat liittyä siihen vapaaehtoisesti. Myös muut vakuutukseen kuulumattomat voivat liittyä siihen vapaaehtoisesti. Lakimiehillä, armeijan palveluksessa olevilla, papeilla ja joillakin muilla ammattiryhmillä on erilliset eläkejärjestelmät. Yleisestä järjestelmästä maksetaan vanhuus- ja työkyvyttömyys- ja perhe-eläkkeitä.

2 Hallinto

Yleisen sosiaalivakuutusjärjestelmän ylin valvova viranomainen on työ-, perhe- ja sosiaaliturvaministeriö (Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale). Ministeriö valvoo lakisääteisen eläkejärjestelmän toimintaa ja vastaa lainsäädännön kehittämisestä sekä rahoituksesta.

Lakisääteisen eläkejärjestelmän hallinnosta ja vakuutusmaksujen keräämisestä vastaa sosiaalivakuutuslaitos, Casa Nationala de Pensii și Alte Drepturi de Asigurari Sociale (CNPAS). CNPAS:lla on paikallistoimisto 41 piirikunnassa.

Pakollista rahastoeläkettä hoitavia rahastoja toimi vuonna 2010 yhteensä yhdeksän ja vapaaehtoista eläketurvaa tarjoavia rahastoja 14.

Rahastoeläkkeitä ja vapaaehtoisia lisäeläkkeitä säätelee ja valvoo itsenäinen hallintoviranomainen Comisia de Supraveghere a Sistemului de Pensii Private (CSSPP), joka myös myöntää rahastoille toimiluvat. CSSPP toimii Romanian parlamentin alaisuudessa.

Yhteystiedot

Työ-, perhe- ja sosiaaliturvaministeriö <http://www.mmuncii.ro/>

Sosiaalivakuutuslaitos CNPAS <http://www.cnpas.org/>

Valvontaviranomainen CSSPP <http://www.csspp.ro/>

3 Rahoitus (2010)

Työntekijän eläkevakuutusmaksu vaihtelee pakollisesti ja vapaaehtoisesti vakuutukseen kuuluvien (esim. maanviljelijät) välillä. Vapaaehtoisesti vakuutukseen kuuluvien vakuutusmaksu on 31,3 %. Palkansaajan eläkevakuutusmaksu sisältää 2,5 prosentin rahastoeläkemaksun järjestelmään kuuluvien osalta. Työnantajamaksu vaihtelee työn raskausasteen mukaan. Sekä työnantajan että työntekijän eläkevakuutusmaksu peritään bruttopalkasta, jolla ei pääsääntöisesti ole ylä- eikä alarajaa. Tulorajat ovat samat myös yrittäjillä.

Eläkkeiden rahoitus perustuu jakojärjestelmään. Valtio maksaa jakojärjestelmäperiaatteella toimivan eläkejärjestelmän mahdollisen rahoitusvajeen.

Vapaaehtoisista eläkevakuutusmaksuista on oikeus verovähennyksiin enintään 400 €:n summasta vuosittain. Eläkemaksuja voi maksaa 15 % bruttopalkasta.

Taulukossa 1 on esitetty palkansaajista maksettavat lakisääteiset sosiaalivakuutusmaksut. Eläkevakuutusmaksu sisältää vanhuus-, työkyvyttömyys- ja perhe-eläkemaksun.

Taulukko 1. Lakisääteiset sosiaalivakuutusmaksut vuonna 2010, % bruttopalkasta

	Terveyspalvelut / sairausvakuutuksen etuudet ja äitiyspäivärahat	Vanhuus-, työkyvyttömyys- ja perhe-eläke	Rahastoeläke (vuonna 2008 alle 35-v)	Vapaaehtoinen eläkevakuutus	Työtapaturma- ja ammattitautivakuutus	Työttömyysvakuutus
Työntekijä-maksu	5,5 / -	10,5 / 8	2,5 (lisäksi hallintokulut)	Työntekijä- ja työnantajamaksut enintään 15 %/kk	-	0,5
Työnantaja-maksu	5,2 / 0,85	20,8 25,8 (raskas työ) 30,8 (erittäin raskas työ)	-	Enintään 15 %/kk	0,15-0,85	0,5 % , Lisäksi maksu takuurahastoon (0,25 tai 0,75 %)
Yrittäjän maksu	6,5 / 0,85	29,3 34,3 (raskas työ) 39,3 (erittäin raskas työ)	2,5 (lisäksi hallintokulut)	Enintään 15 %/kk	Lyhytaikaiset etuudet vapaaehtoisia	Vapaaehtoinen

Työntekijältä ei peritä maksua sairaus- ja äitiyspäivärahojen rahoittamiseksi. Yrittäjällä em. maksu ja sairaanhoitokustannusten rahoittamiseksi perittävä maksu ovat samat kuin työntantajalla. Vanhempainvapaalta maksettavat etuudet rahoittaa valtio. Työttömyysvakuutuksen rahoitukseen osallistuvat sekä työnantaja että -tekijä. Valtio rahoittaa mahdollisen vajauksen. Perhe-etuudet (mm. lapsilisät, yksinhuoltaja-avustus) rahoittaa valtio. Sairaus- ja äitiyspäivärahamaksu ja työttömyysvakuutusmaksu peritään viisinkertaisesta kansallisesta keskipalkasta. Yrittäjillä tapaturmavakuutus on pakollinen vain pitkäaikaisten päivärahojen osalta.

4 Työeläketurva

4.1. Vakuutukseen kuuluminen

Yleiseen sosiaalivakuutusjärjestelmään kuuluvat kaikki palkansaajat, jotka eivät kuulu johonkin ammattikohtaiseen erityisjärjestelmään sekä yrittäjät maatalousyrittäjiä lukuun ottamatta. Maatalousyrittäjät voivat liittyä vakuutukseen vapaaehtoisesti. Vakuutusajaksi lasketaan myös ajat, joilta vakuutetulle on maksettu sosiaalivakuutusetuuksia sekä yliopisto-opintojen aika, asepalvelusaika ja sotavankina olon aika.

4.2. Vanhuuseläke

Vanhuuseläke koostuu etuusperusteisesta eläkkeestä, joka määräytyy tulojen ja vakuutusvuosien perusteella (ns. ansaintaeläke) sekä rahastoeläkkeestä, joka määräytyy vakuutusmaksuista karttuneen pääoman ja niille saadun tuoton perusteella.

4.2.1. Ansaintaeläke

Vanhuuseläkeikää ollaan nostamassa. Vuonna 2011 naisten eläkeikä on välillä 59 v - 59 v 2 kk ja miesten välillä 64 v - 64 v 2 kk riippuen syntymäkuukaudesta. Eläkeikää nostetaan asteittain vuoteen 2030 mennessä miehillä 65 vuoteen ja naisilla 63 vuoteen.

Vanhuuseläkkeen voivat saada alennetussa iässä (Pensia pentru limita de varsta cu reduce-reva varstelor standard de pensionare) muun muassa raskaissa tai vaarallisissa olosuhteissa työskennelleet, vammaiset, poliittisen vainon kohteena tai sotavankina olleet ja monikko-lasten äidit.

Vuonna 2011 miehiltä vaaditaan 33 v - 33 v 4 kk vakuutusaikaa ja naisilta 28 v - 28 v 4 kk vakuutusaikaa täyden eläkkeen saamiseksi. Vuonna 2014 täyden eläkkeen saamiseksi vaadittava vakuutusaika nousee miehillä 35 vuoteen ja naisilla 30 vuoteen.

Muun muassa poliisit, armeijan palveluksessa olevat ja tietyt muut virkamiehet ovat vuonna 2011 oikeutettuja vanhuuseläkkeeseen ikävälillä 55 v – 55 v 2 kk. Heiltä vaadittava täysi vakuutusaika vaihtelee välillä 20 v – 20 v 4 kk.

1.7.2010 alkaen eläkkeen myöntäminen edellyttää vähintään 12 vuoden ja 8 kuukauden vakuutusmaksuaikaa. Vakuutusaikavaatimus nousee asteittain niin, että sekä naisilta että miehiltä edellytetään 15 vuoden vakuutusaikaa vuonna 2014.

Eläkkeen määräytyminen

Eläke määräytyy koko työuran aikana karttuneiden keskimääräisten eläkepisteiden perusteella, jotka kerrotaan eläkkeellesiirtymishetkellä voimassa olevalla kertoimella. Eläkepisteet lasketaan vuosittain jakamalla vakuutetun keskimääräinen kuukausipalkka kansallisella keskipalkalla. Eläkepisteitä voi saada vuodessa enintään viisi.

Eläkkeelle siirryttäessä koko työuran aikana karttuneet eläkepisteet jaetaan vakuutusvuosien määrällä ja muutetaan eläkkeeksi kertoimella, joka määrittää yhden eläkepisteen rahallisen arvon. Arvo määritellään vuosittain. Eläkkeelle ei ole enimmäismäärää. Eläkepisteen vähimmäismääränä on pidetty 45 % keskipalkasta (vähimmäismäärää ei sovellettu vuonna 2010).

Työntekoa voi jatkaa eläkeaikana pääsääntöisesti ilman rajoituksia. Julkisella sektorilla ei voi työskennellä eläkkeellä ollessaan, mikäli eläkkeen määrä ylittää keskimääräisen bruttopalkan.

Eläkkeen varhennus- ja lykkäysmahdollisuudet

Varhennettu eläke (pensia anticipata) voidaan myöntää enintään viisi vuotta ennen lakisääteistä eläkeikää, mikäli henkilö ylittää täyden vakuutusajan vähintään 10 vuodella. Osittainen varhennettu eläke (pensia anticipata partiala) voidaan myöntää enintään viisi vuotta ennen lakisääteistä eläkeikää henkilölle, joka ylittää täyden vakuutusajan alle 10 vuodella.

4.2.2. Rahastoeläke

Järjestelmään kuuluvat pakollisesti kaikki vuonna 2008 alle 35-vuotiaat. Vakuutetut, jotka olivat 35–45-vuotiaita vuonna 2008, saivat liittyä rahastoeläkejärjestelmään vapaaehtoisesti. Yli 45-vuotiaat kuuluvat ainoastaan ensimmäisen pilarin eläkejärjestelmään. Eläkeikä on rahastoeläkkeessä sama kuin ansaintaeläkkeessä.

Rahastoeläkemaksua on kerätty vuodesta 2008 alkaen. Vuonna 2010 maksu oli 2,5 % ja sen on tarkoitus nousta 6 prosenttiin vuoteen 2016 mennessä. Vuonna 2010 oli toiminnassa 9 eläkerahastoa.

Rahastoeläke on maksuperusteinen eli eläke määräytyy vakuutetun yksilölliselle tilille maksettujen maksujen ja niille saadun tuoton mukaan. Perhe-eläkkeenä maksettava rahastoeläke siirretään edunsaajien eläkerahastoihin.

4.3. Työkyvyttömyyseläke

Työkyvyttömyyseläke voidaan myöntää, jos työntekijä on pysyvästi menettänyt vähintään 50 prosenttia työkyvystään. Eläke voidaan myöntää kolmen eri asteen työkyvyttömyyden perusteella. Ensimmäisen asteen työkyvyttömyys edellyttää täydellistä työkyvyttömyyttä sekä jatkuvaa avun tarvetta. Toisen asteen työkyvyttömyys edellyttää kyvyttömyyttä tehdä mitään työtä ja kolmannen asteen työkyvyttömyys 50 % työkyvyttömyyttä. Kolmannen asteen työkyvyttömyyseläkkeen saajalle eläke voidaan maksaa vaikka hänellä olisi palkkatuloja. (Palkkatulot julkiselta sektorilta eivät saa ylittää kansallista keskipalkkaa.)

Työkyvyttömyyseläkeläisen terveydentilaa seurataan puolivuositain tai vuosittain vanhuuseläkeikänsä asti. Opiskelijoille ja harjoittelijoille työkyvyttömyyseläke voidaan myöntää ainoastaan työtapaturman perusteella.

Etuuksien myöntämiseksi vaadittava vähimmäisvakuutusaika, vuotta

Ikä	vakuutusaikavaatimus
alle 25	5
25–31	8
31–37	11
37–43	14
43–49	18
49–55	22
yli 55	25

Eläke myönnetään ilman vakuutusaikavaatimusta, mikäli työkyvyttömyys on aiheutunut työtapaturmasta, ammattitaudista, tuberkuloosista tai työkyvyttömyys on alkanut asepalvelusaikana.

Eläkkeen määräytyminen

Työkyvyttömyyseläke määräytyy samoin kuin ansaintaeläke (ks. tarkemmin 4.2.1.). Mikäli vakuutettu tulee työkyvyttömäksi ennen kuin hänelle on karttunut oikeus täyteen eläkkeeseen, hyvitetään jokaista puuttuvaa vuotta kohti ensimmäisen asteen työkyvyttömyydestä 0,75 eläkepistettä, toisen asteen työkyvyttömyydestä 0,6 eläkepistettä ja kolmannen asteen työkyvyttömyydestä 0,4 eläkepistettä.

Ensimmäisen asteen työkyvyttömyyseläkkeeseen voidaan maksaa lisää, joka perustuu jatkuvan avun tarpeeseen. Etuus on joko avustajan korvaus (indemnizatia de insotitor) tai henkilökohtaisen avustajan korvaus (asistent personal)

Vanhuuseläkeiässä eläkkeensaaja voi valita joko vanhuuseläkkeen, varhennetun vanhuuseläkkeen, työkyvyttömyyseläkkeen tai perhe-eläkkeen.

4.4. Perhe-eläke

Perhe-eläkettä voidaan maksaa edunjättäjän leskelle ja lapsille. Entisellä aviopuolisolla ei ole oikeutta eläkkeeseen. Eläkkeen myöntäminen edellyttää, että edunjättäjä sai kuolinhetkellään eläkettä tai oli oikeutettu eläkkeeseen.

Leskelle eläkettä voidaan maksaa, jos joku seuraavista edellytyksistä täyttyy:

- leski on saavuttanut eläkeiän ja avioliitto oli kestänyt vähintään 10 vuotta
- leski on täysin työkyvytön (kategoria I tai II) ja avioliitto oli kestänyt vähintään vuoden
- lesken omat tulot ovat alle 25 % kansallisesta keskipalkasta.

Lapseneläkettä voidaan maksaa alle 16-vuotiaalle lapselle tai alle 26-vuotiaalle opiskevalle lapselle. Vammaiselle lapselle eläkettä voidaan maksaa ilman yläikärajaa, mikäli vammautuminen on tapahtunut ennen eläketapahtumaa.

Eläkkeen määräytyminen

Eläke määräytyy edunjättäjän eläkeoikeuden tai hänelle maksetun vanhuuseläkkeen perusteella. Mikäli edunjättäjälle maksettiin työkyvyttömyyseläkettä tai varhennettua vanhuuseläkettä, perhe-eläke määräytyy ensimmäisen asteen työkyvyttömyyseläkkeen mukaisesti.

Eläke lasketaan prosentiosuutena edunjättäjälle koko työuran aikana kertyneistä eläkepisteistä (ks. 4.2.1.). Yhdelle edunsaajalle maksettava eläke on 50 %, kahdelle 75 % ja kolmel-

le tai useammalle 100 % edunjättäjän eläkepisteistä, jolloin eläke jaetaan tasan edunsaajien kesken. Jos edunsaajalla on oikeus omaan vanhuuseläkkeeseen, maksetaan eläkkeistä suurempi. Täysorvoille myönnetään eläke kummankin vanhemman perusteella.

Lisäksi voidaan myöntää kertakorvauksena maksettava hautausavustus.

6 Indeksiturva

Lakisääteisten eläkkeiden indeksointia ollaan muuttamassa. Indeksi tulee määräytymään kuluttajaindeksin ja palkkatason nousun perusteella. Rahastoeläke-etuudet määräytyvät kertyneiden varojen ja niiden sijoitustuottojen mukaan.

7 Verotus

Lakisääteiset eläkkeet ovat veronalaista tuloa lukuun ottamatta lapseneläkkeitä. Työkyvyttömyyseläkkeellä olevan henkilökohtaisen avustajan palkkaamiseen tarkoitettut etuudet ovat verovapaita. Verovapaan tulon määrä vuonna 2010 oli 1000 RON (230 €) lisättyä työntekijämaksun määrällä. Sosiaaliturvamaksuja ei tule maksaa alle 1000 RON (230 €) etuuksista.

Rahastoeläkejärjestelmän etuudet ovat veronalaista tuloa. Työntekijän rahastoeläkemaksut ovat verovähennyskelpoisia eikä sijoitustuottoja veroteta.

8 Lisäeläketurva

Vapaaehtoinen eläkevakuuttaminen on ollut mahdollista vuodesta 2007 alkaen, mutta se ei ole kovin yleistä. Vuoden 2010 lopussa vapaaehtoinen eläkevakuutus oli 220 000 vakuutettulla. Eläkerahastoja voivat perustaa valvontaviranomaisen (CSSPP) hyväksymät tahot (mm. vakuutusyhtiöt ja sijoitusyhtiöt). Vuonna 2010 vapaaehtoista eläketurvaa tarjoavia rahastoja oli yhteensä 13.

Eläkesäästöjä voi tehdä joko työntekijä yksinään tai työnantajan kanssa. Eläkemaksut voivat olla enintään 15 % bruttopalkasta. Sekä työnantaja että työntekijä voivat vähentää verotuksessa eläkemaksuja 400 euroon asti vuodessa. Eläkerahaston vaihtaminen on mahdollista, mutta vaihtaja joutuu maksamaan sakkomaksua 5 % eläkevaroista, mikäli hän vaihtaa rahastoa oltuaan jäsenenä alle kahden vuoden ajan.

Vapaaehtoisten eläkkeiden eläkeikä on 60 vuotta ja eläkemaksuja on tullut maksaa vähintään 90 kuukautta. Mikäli eläkemaksuja on maksettu lyhyemmän ajan kuluessa, kertyneet varat maksetaan joko kertakorvauksena tai viiden vuoden kuluessa. Vapaaehtoiset eläketuudet ovat verotettavaa tuloa. Sijoitustuotot ovat verovapaita.